

Sildeundersøkelsene vinteren 1963/64

Av Finn Devold

I løpet av de siste 15 år har der foregått en betydelig forskyvning av vintersildas gytefeltet. Vi har gjennomlevet noen år som er en tro kopi av det sildefiskerne måtte igjennom for ca. 100 år siden. På samme måte som i forrige århundre har vintersilda forsvunnet først syd for Jæren, så fra det viktigste vårsildfelt Karmøy-området, og siden 1958 har vi hatt ubetydelig fiske under vintersildsesongen sønnenfor Stad. Siste sesong er hovedkvantumet tatt nordenerfor Kristiansund.

I årene 1951–1958 har gytningen vært temmelig mislykket. Det har bevirket at den kjønnsmodne del av denne sildestamme har fått en meget beskjeden rekruttering særlig i årene 1958–62. Hele sildestammen skrumpet inn i en slik grad at det ilandbrakte kvantum vintersild falt fra ca. 12,5 millioner hl i 1956 til 660 000 hl i 1963. Heldigvis har vi nå passert bølgedalen når det gjelder rekruttering til den kjønnsmodne bestand. Vi vet nå at 1959-årsklassen og 1960-årsklassen er meget gode. Også 1961-årsklassen er i et hvert fall av middels styrke, og vi kan derfor regne med en økning i den

kjønnsmodne del av sildestammen frem til 1967. Hvordan det videre vil utvikle seg, beror på styrken av de yngre årsklasser, sild som er klekket etter 1961.

Forskyvningen av gytefeltene har sammenheng med den sene ankomst av vintersilda. Kystvannet avkjøles i løpet av vinteren. Denne avkjøling er særlig stor i det såkalte Baltiske vann vi finner som overflatevann i Skagerak og ut for Vestlandet. Blir overflatevannet for kaldt, under ca. 5 grader, stopper det silda som er på vei til sine gyteplasser. For å finne brukbar temperatur for gytningen må silda søke nye gyteplasser lengre nord, og på denne måte er nå de viktigste gyteområder forskjøvet til områdene Kristiansund–Vestfjorden, hvor vi har det varmeste vann i kystvannet i tiden februar–april.

Under vintersildfisket sesongen 1963 kom der et nytt innslag i fisket. Der ble siste dager av mars oppdaget gode sildeforekomster langs Lofotveggen innover i Vestfjorden. Silda besto av førstegangs-gytere oppblandet med feitsild. Om denne silda hadde fulgt den vanlige innfartsvei for vintersilda

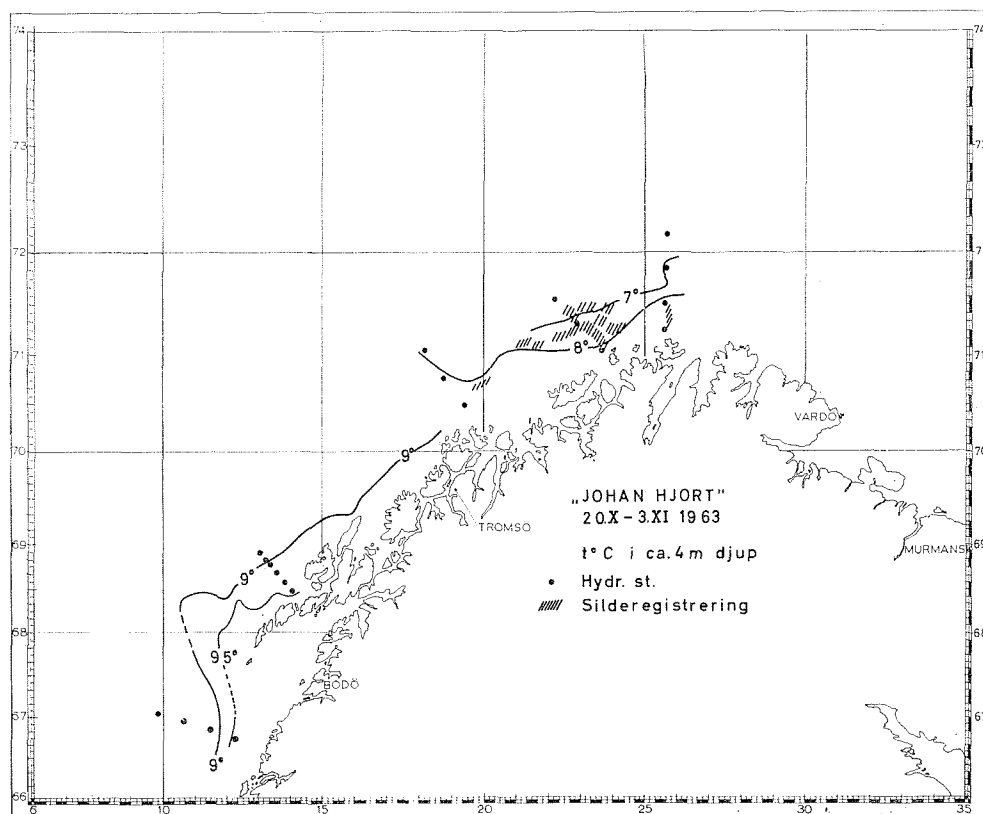

Fig. I

eller om den var kommet nordfra, var uklart. Det kunne være samme sildeforekomst som ble registrert av «G. O. Sars» med Steinar Olsen som toktleder, utfør Vest-Finnmark 4.—5. februar 1963.

Etter gytning i Vestfjorden først i april drog denne silda til havs, og det er rimelig å anta at det var samme sildeforekomst som vi med «Johan Hjort» lokaliserte utenfor Røstbanken i siste halvpart av juli. Etter at melding om denne silda ble sendt, kom der flere snurpere til som fisket bra et par uker, men mistet kontakten med sildestimene, da der innfant seg mussa på feltet.

Siste dager av september sendte Olav Dragesund fra «G. O. Sars» melding om store sildeforekomster ca. 60 mil nord av Torsvåg. Snurperne som strømmet til lokaliserte gode sildestimer til ca. 25 mil nord av Torsvåg, og Tromsø Museums fartøy «Asterias» med Per Hognestad ombord lokaliserte gode forekomster vest for Ingøy. Fangstene som ble tatt fra disse forekomster viste at det var sild av årsklassene 1959 og 1960, stor feitsild blandet med kjønnsmoden sild.

Denne utvikling var for så vidt ventet. Det bilde en kan danne seg av hvordan sildefisket forløp for ca. 100 år siden, er svært likt det forløp fisket har fått i dette århundrede. Etter at vintersilda for-

svant fra Vestlandet, fikk vi et veritabelt storsildfiske i Nord-Norge av slike dimensjoner at det faktisk skapte grunnlaget for byene Bodø og Harstad. Det var sannsynlig at sildeforekomstene ut for Nord-Troms og Vest-Finnmark var opptakten til storsildfisket i Nord-Norge. Hvis det skulle forløpe på samme måte som for ca. 100 år siden, kunne en vente at silda ville søke inn i fjordene allerede høsten 1963. For å undersøke dette nærmere ble der foretatt et tokt til Nord-Norge med «Johan Hjort» i tiden 17. oktober til 5. november. Fig. 1.

Ved å undersøke de hydrografiske forhold på kystbankene utfør Nord-Troms og Vest-Finnmark viste det seg snart at silda samlet seg i det kaldeste område, nemlig Ingøydjupet som det fremgår av kartet, fig. 1. Fra Ingøydjupet og innover mot land steg temperaturen betraktelig, og hvis vi skulle få invasjon av denne silda i fjordene, måtte der en betraktelig avkjøling av kystvannet til. Dette ble gjennom den lokale presse meddelt fiskerne og andre som var interessert i sildefisket.

Forsøksfartøyet «Thor Iversen» fikk som oppgave å holde sildeforekomstene under oppsikt, og vi kunne forlate området for å ta fatt på undersøkelsene i Skagerak.

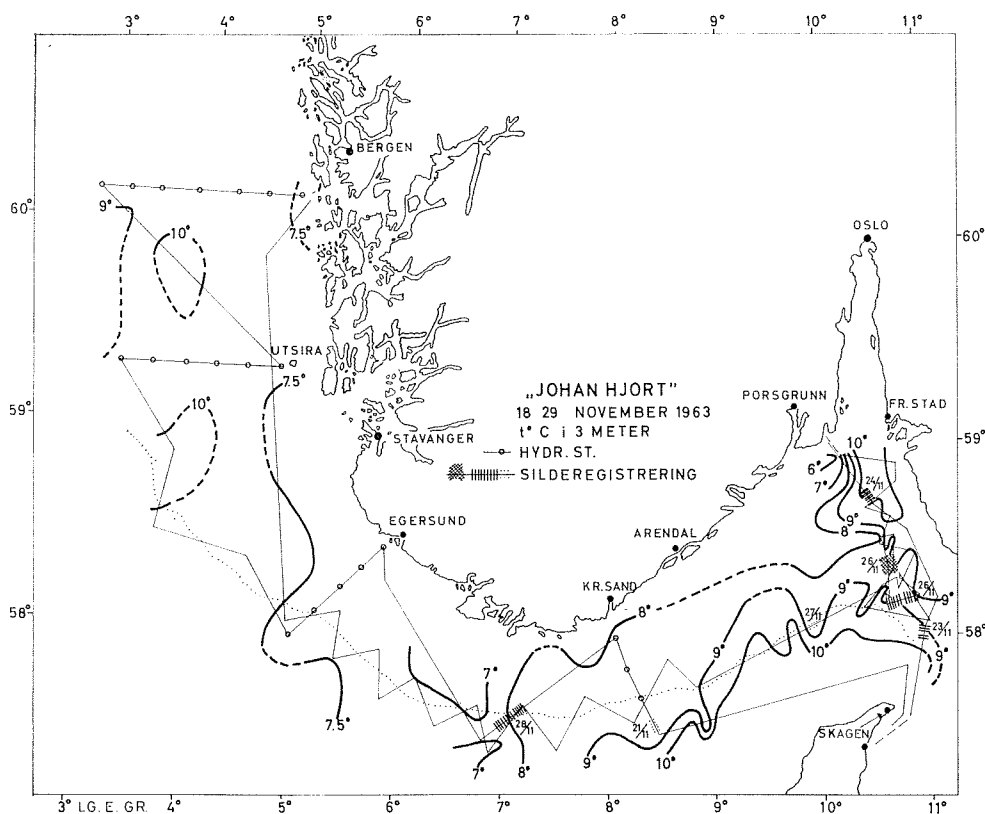

Fig. II

Skagerak-undersøkelsene.

Et usedvanlig rikt sildefisket i Skagerak utviklet seg på ettersommeren og høsten 1963. Danske og svenske fiskere ble underkastet kvotebestemmelser for landingene på grunn av de store tilførsler. For Skagerak å være, var det temmelig stor og fet sild som ble fanget. Den norske snurper «Møksterfjord» og hekksnurperen «Kjellnes» var allerede kommet til Skagerak da «Johan Hjort» begynte undersøkelsene av disse sildeforekomster i slutten av november. Vi fant gode forekomster nord for Skagen, og ut for kysten av Bohuslän som det fremgår av kartskissen fig. 2. Vi fikk telegrafisk kontakt med de to norske snurperne, som hadde forsøkt fisket syd av Lindesnes, men som lå inne i Kristiansand på grunn av uvær i ytre Skagerak. Straks værforholdene bedret seg kom de til vår oppgitte posisjon, og allerede samme dag, 25. november, fanget begge fartøyene sild. Meldingene om disse fangster ledet til at flere norske snurpere satte kurs for Skagerak. I slutten av desember var der 16 norske snurpere som, da fisket ble avsluttet før jul, hadde brakt i land ca. 40 000 hl sild.

Etter nyttår kom flere snurpere til, og for første gang i historien utviklet der seg et virkelig norsk snurpefiske i Skagerak. Der deltok i alt 87 snurpere som i januar fisket 146 000 hl sild. Ca. 80 prosent av denne silda var Nordsjøsilde av den rike 1960-årsklassen.

Vintersildinnsiget.

I desember 1963 hadde F/F «G. O. Sars» med havforsker O. J. Østvedt som leder, lokalisert vintersilda øst for Island i noenlunde samme område som i desember 1962 (se Østvedt's rapport). Vi måtte derfor også for vintersildsesongen 1964 vente et sent innsig. Kontakten med sildestimene ble gjenopptatt med F/F «Johan Hjort» 22. januar, og ble senere fulgt videre på sin gytevandring mot

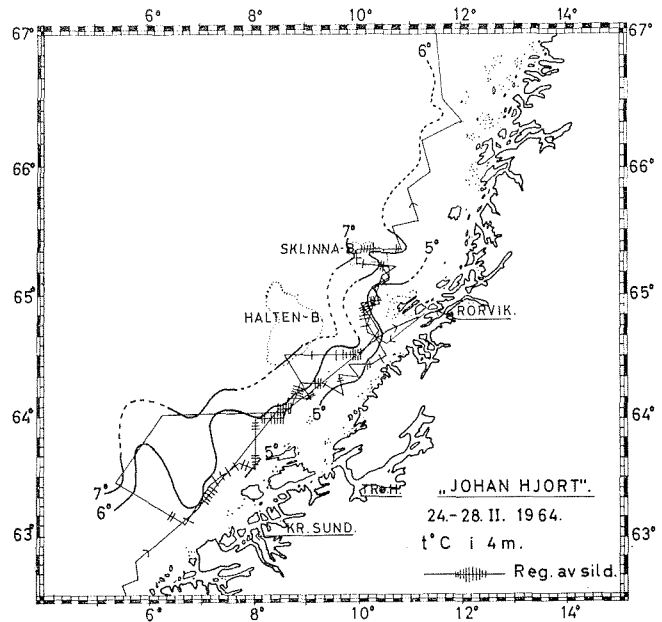

Fig. IV

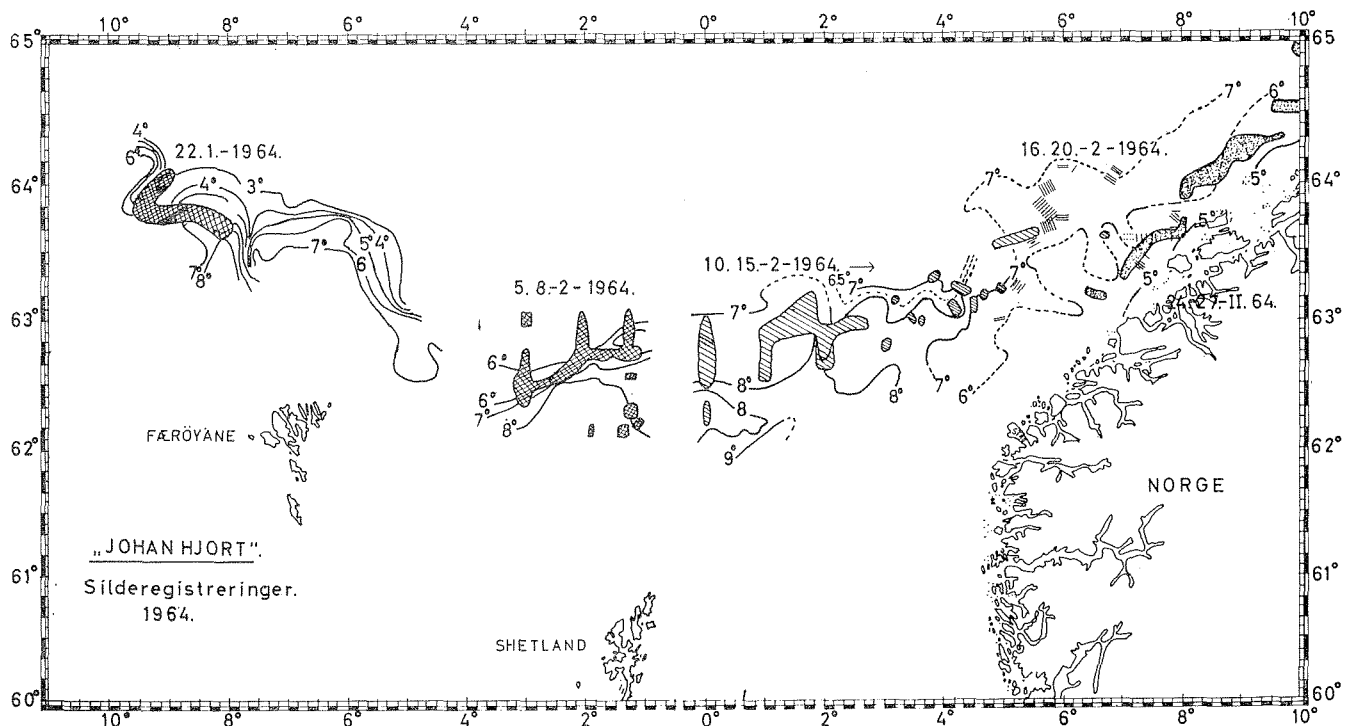

Fig. III

Norskekysten. Vandringen er demonstrert på kartskissen fig. 3, hvor også temperaturen i ca. 4 m dyp er inntegnet da silda passerte. Temperaturen er i slutten av januar og februar temmelig homogen ned til ca. 150 m dyp, så kartet viser temmelig riktig temperaturen i vannmassene som silda passerte. I desember 1963 ble silda funnet i temperaturer lavere enn 3 grader. 22. januar hadde den imidlertid gått inn i varmere vann, og holdt seg i vann med temperatur ca. 6 grader til den passerte 0-meridianen, og herfra til de norske kystbanker fortsatte silda i temperaturer fra 7 til 8 grader. Stimene tok etterhånden nordostlig retning og kom inn til lands på høyde med Kristiansund. Kystvannet var i dette området under vintersildsesongen over 5 grader, og en del av silda søkte helt inn til land fra Grip og videre nordover.

«Johan Hjort» og et av Fiskeridirektøren leiet fartøy «Sydvest», med Vermund Dahl som toktleder, fulgte sildas videre vandring inn over kystbankene og nordover til Sklinnabanken, hvor sildestimene nådde frem 27. februar (se fig. 4).

Værforholdene var meget gode under den siste

del av sildas vandring inn mot kysten, og en stor del av snurpeflåten fulgte meldingene fra «Johan Hjort» og «Sydvest», og kunne derfor begynne fisket noen dager før silda nådde inn mot land. Den første fangst på 300 hl ble tatt 13. februar, og dagen etter ble der tatt flere snurpefangster på opp til 3200 hl ca. 100 mil av land.

Silda som hadde stått i Ingøydjupet hele forvinteren forsvant fra dette område første dager av februar. Vi ventet at denne silda ville søke sydover mot Vestfjord-området for å gyte. «Sydvest» overtok derfor arbeidet med å lokalisere stimer i området mellom Sklinnabanken og Kristiansund, mens «Johan Hjort» undersøkte videre nordover. Vi fant ingen sildestimer før vi hadde passert Røst. Fra ca. 10 mil nordvest av Røst med kurs i nordostlig retning fant vi 29. februar sildestimer over en distanse på ca. 30 mil. Vi fant også sild i bakken ut for Andenes. Denne siste silda var blanding av feitsild og mussa, mens silda langs Lofotens ytterside var vesentlig kjønnsmoden sild. Meldingen om disse sildeforekomster satte fart i snurpeflåten som allerede hadde hatt sine beste

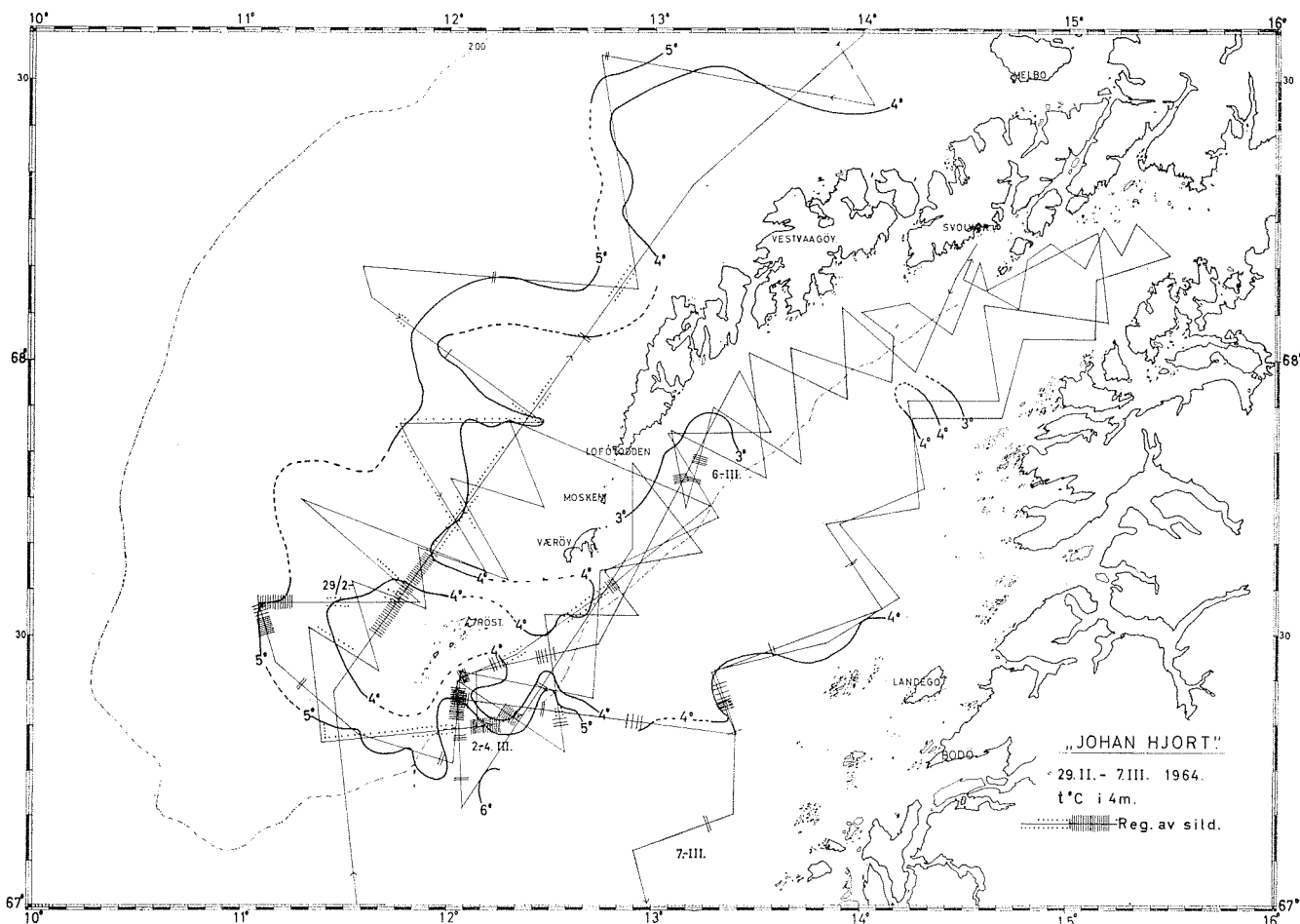

Fig. V

fangstdager på de sydligere felt. Snurpeflåten satte kurs for Røst, og 2. mars nådde snurperne «Brusøyskjær» og «Åmnes» frem, og tok fangst.

Silda seg sydover, rundet Røst og fortsatte inn Vestfjorden (se fig. 5). Der ble i Vestfjord-området inntil 25. mars, da vårsildfisket ble avblåst, fisket ca. 1,5 million hl sild. Under hele vintersildfisket ble det i alt fanget ca. 3 millioner hl storsild og vårsild. Der var usedvanlig gode værforhold under hele vintersildsesongen.

Konklusjoner.

Silda som i slutten av mars, begynnelsen av april 1963 søkte inn i Vestfjorden, vandret ut etter gytning og ble stående utenfor Røstbanken til ut i august. Den seg så noe nordover, men i slutten av september søkte den inn over bankene av Vest-Finnmark og Nord-Troms. Den samlet seg i oktober i det kalde bunnvann i Ingøydjupet. Stimer av feitsild samlet seg i samme område. Først i februar seg denne silda sydvestover, rundet Røst og trakk inn i Vestfjorden i månedskiftet februar–mars, ca. 3 uker tidligere enn invasjonen av sild i Vestfjorden 1963. Vannet i Ingøydjupet var vesentlig kaldere enn kystvannet i Troms og Vest-Finnmark, og det er vel den egentlige grunn

for at vi ikke fikk invasjon av sild i Nord-Norge allerede høsten 1963.

Det rike sildefisket i Skagerak skyldtes den usedvanlig sterke årsklasse av Nordsjøens banksild som ble klekket høsten 1960. Med den sterke beskatning man har i Nordsjøen og i Skagerak kan en rik årsklasse øke sildefisket i disse områder til årsklassen er fire år gammel. Allerede som femåring vil årsklassen være redusert i slik grad at der ikke lenger kan baseres noe rikt sildefiske på den. Det gode sildefisket i Nordsjøen og Skagerak vil derfor kunne fortsette også sommeren og høsten 1964, men så avta betydelig, hvis der ikke kommer en ny rik årsklasse. Man kan ikke vente betydelig invasjon av norsk sild i Skagerak før årene vi har storsildfisket i Nord-Norge, er passert.

Vintersildinnsiget 1964 foregikk som vi ventet. Bestanden øket betydelig ved at ca. 60 prosent ungsild hadde sluttet seg til vintersildstimene for den sydlige komponents vedkommende. Til tross for gode hydrografiske forhold sydover langs Vestlandet, søkte denne silda gytefelter fra Buagrunnen og nordover til og med Træna.

Den nordlige komponent som kom fra Ingøydjupet besto av utelukkende ungsild, vesentlig 1959- og 1960-årsklassene. Ca. 10 prosent av denne silda gjøt for annen gang.